

טו. יזהר מאוד לומר דברי תורה על שולחנו, ש"כל שולחן שלא אמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו מזבחי מתים". על כל פנים יאמר איזה מזמור, ומנהג טוב לומר "מזמור לדוד ה' רועי לא אחסר", שהוא דברי תורה וגם תפילה על מזונותיו (מבואר בזוהר שאסור לאכול עד שמתפלל על מזונו) (ס"א מה ד מוצא צמ"צ קע א. וע"ע צמ"צ קסו ג. והנה"ס קצו יד כחז לאומרו לפני נטילת ידים). וכשאין שהות לומר דברי תורה בסעודה יאמר "מים אחרונים חובה" לפני שנוטל מים אחרונים (כ"כ הנה"ס שלט ז, והטעם שזו הלכה ממורה שצ"פ - חולין קה). ומ"מ בשעת אכילה ממש, אין משיחין אפילו בדברי תורה (קע מ"צ א. וכן הפמ"ג שם א"א א' שאף צה"ז שאין לנו יושבים מסובין אין משיחין, וכן מסקנת הצרכי יוסף [החיד"א] נשיורי ברכה ס"ס קע. אכן הנה"ס צהר ה, הביא מ"ש החיד"א בשם הא"ר שיש צד להקל צה"ז, כשאין יושבים מסובין).

כבוד הפת

א. יש לנהוג כבוד בפת משום חשיבותה, ואין לזורקה שהוא דרך בזיון (קעא א מ"צ ט).

ב. כמו כן אסור לאבד כזית לחם, אלא אם כן נפסל מאכילת אדם (קפ ג). ולכן אסור לזרוק פרוסת לחם (בכזית ויותר) לאשפה, שהוא מקום בזיון, אא"כ עלה בה עובש (צמ ציון מה כג). (וכן כל שיירי מזון, הראויים לאכילה כמו שהם, אין ראוי לזרוקם לאשפה, אלא ישימם קודם בשקית (עץ השדה בשם אחד מגדולי הדור). שיירי מזון מועטים שנשארו בצלחת אינם בכלל זה (שס).

ג. ואף פירורי לחם אין לנהוג בהם מנהג בזיון - שאין לדרוך עליהם ואין לזרוקם לאשפה, כי קשה הדבר לעניות (קפ ד, צמ ציון שס, וכן הורה לי הגר"י פ"ש. וז"ל הכף החיים להגר"ם פאלאגי [כד מת]: "לא לזלזל בפירורי לחם... ומציאו לידי עניות, ואינו יוצא מן העולם עד שיטערך לצריח כדליתא צה"ק פנחס". ולגבי אם מותר לשים פירורים פחוסים מכזית צמים - המ"צ שם י מיקל [אם אין צנדי צירוף לכזית], אך הפמ"ג א"א ג מחמיר צמים, וכ"כ הכה"ס יצ להחמיר. ונראה שבבביר, שהוא דרך ציון, לכו"ע יש להחמיר, ע"פ הנהגת החזו"א אות לו). ולכן יש לכבד את מקום האכילה ששכיח שם פירורים (צא"ס פנחס יג). וכן טוב ליחד קערה מיוחדת לשים שם כל הלחם - בכזית ובפחות מכזית. ויכול לשים אח"כ את הלחם שהצטבר שם (אף חתיכות של כזית) בשקית ולהשליכה לאשפה (כן הורה לי הגר"י פ"ש, וכן שמענו מהגר"ם פ"ש שיינצרג ומאחד מגדולי הדור, שלא גרע ממעשרות שמוחר לזרוקם לאשפה כשמונחים בשקית. והגר"ם אליהו כחצ: "יש להניחה בשקית ניילון וגם לעוטפה צנדי ולזלזל לאשפה").

ד. התולה פת בתוך סל קשה הדבר לעניות (פסחים קיא ע"ב, מוצא צמ"ע הרצ ה' שמירת הגוף והנפש ט, כה"ס קפ יד ועוד). לפיכך יש שכתבו שאין לתלות תיק אוכל שיש בו פרוסות לחם על גבי מתלה (אל"ף פ"צ י"ח). אכן יש שלא הקפידו בדבר (שאין זה דרך ציון - כך הורה לי הגר"ם שטרנבוך, וכן שמעתי בשם אחד מגדולי הדור וכ"כ הגרשז"א - מאור השבט ס"ב מכתב ל' אות ד', הואיל ואורחיה - ע"י סוגית הגמ' פסחים שס. אך עיין שם חוס' ד"ה 'תליא' שלכאורה משמע כדצ"ל האל"ף שאף באורחיה יש להקפיד, ודו"ק). מכל מקום, אף המקפידים בזה - יש להקל למלמד ולגוננת לתלות התיקים של הילדים במתלים (אל"ף שס, שהאסור רק צ"פ וסל"ו". ועוד שמענו להקל במקום צנדי כמו צנן, וע"ש צמרא "תליא צמרא"). כמו כן יש להתיר אם תולה הפת **לדבר מצוה**, כגון לתלות הפירורים של בדיקת חמץ שלא יאבדו (תלד כה"ס יג, ולפי זה מותר לתלות פירורי פת כדי שלא תחצה הפת).

פרק ג'. סוגי פת שברכתם 'מזונות'

פת הבאה בכיסנין

א. חז"ל קבעו לברך על 'פת הבאה בכיסנין' (סוג פת המתוארת בסעיף ב'), 'מזונות' ולא 'המוציא', כיון שדרך בני אדם לאכלה לאכילת עראי, ולא לקביעת סעודה כפת רגילה (קס"ו, ו' לאה פרק ד').

ב. הראשונים נחלקו לגבי הפירוש של המושג 'פת הבאה בכיסנין'. יש אומרים שהיא פת שעיסתה נילושה במי פירות, סוכר וכדומה, יש אומרים שהיא פת הממולאה בדברי מתיקה, ויש אומרים שהיא פת יבשה ופריכה (קס"ז). השו"ע (ש"ס) מכריע שההלכה כדברי כולם ומברכים בורא מיני מזונות על פת שמתקיימים בה אחד מג' תנאים הללו (עיין ציור הלכה ג' בטעם הדבר). נשתדל לבאר ולציין השלכות מעשיות לכל אחד משלושת התנאים.

ג. דנו הפוסקים במין מאפה שמתקיים בו אחד מהתנאים הדרושים לפת הבאה בכיסנין, אך אנשים רגילים לקבוע עליו סעודה. שמצד אחד יש לומר שברכתו 'מזונות' כיון שיש בו מהתנאים של פה"ב, אך מצד שני יתכן לומר שכל טעם התקנה היתה משום שבדרך כלל אוכלים סוג פת זה לאכילת עראי, ומין זה רגילים לקבוע עליו, ויתכן שדינו כלחם רגיל, שיברכו עליו 'המוציא' אף באכל ממנו כל שהוא, וצריך עיון¹.

שאלה זו נוגעת לכמה מקרים: 'לחמניות מזונות', 'לחמית' (מציה הנאכלת לקבע), בורקס, פיצה - ויתבארו דיניהם לקמן, בע"ה.

א) נילוש*

א. בצק שנילוש במי פירות, סוכר, שמן, מרגרינה וכדומה: לפי השו"ע, אם מורגש במאפה שנוצר מן התערובת טעם מי הפירות - ברכתו בורא מיני מזונות, וכן מנהג בני ספרד. ולפי הרמ"א, אם יש רוב מי פירות, סוכר, שמן וכו' ביחס למים - מברך בורא מיני מזונות, וכן נהגו בני אשכנז (קס"ח מ"ג ג'). רוב מי פירות, הכוונה למיץ פירות טבעי 100% - אך המים שמוסיפים למיץ וכדומה אינם מצטרפים לחשבון מיני המתיקה (הגרש"ז אורח צדק, וכו' כשנזכר הלוי ח"ט סי' מד, ע"ע מנחת שלמה ח"א ד, מנ"י ח"ט יז. וע"ע חלק ג [שו"ת] תשובה ז. ויש להעיר שצמרגרינה צייתת יש כ-15% מים, שאינם מצטרפים)².

1) ולמעשה חילקו הפוסקים בין מין מאפה שמתקיימים בו התנאים של 'ממולא' ו'פריך', או סוג שמתקיים בו התנאי של 'נילוש'. שבנוגע למין מאפה שהוא 'ממולא', אם הדרך לאוכלו לשביעה, ברכתו 'המוציא' (קס"ח מ"ב צד, בה"ל פשטידי"א). על דרך זו מורים הרבה פוסקים גם בנוגע למין מאפה שהוא 'פריך' (ראה בירור הלכה ל"ט, ומנהג בני ספרד לברך על מצות 'מזונות' וצ"ע). אך בנוגע למין מאפה שמתקיים בו התנאי של 'נילוש', יש מורים שברכתו 'מזונות' אף אם רגילים לאוכלו לקבע, ויש מורים שדינו כספק 'המוציא'. וטוב לצאת ידי כל השיטות ('בנילוש') ולאוכלו בתוך סעודת פת, או לאוכלו בשיעור קביעת סעודה, שאז ברכתו 'המוציא' לכו"ע (והטעם בכל זה, שבפשטות 'נילוש' דומה לדין 'ממולא' הני"ל שברכתו 'המוציא'. אך י"א ש'נילוש' מפקיע השם פת אף אם הדרך לקבוע עליו, ראה דעת תורה קס"ח ז' ובירור הלכה ג'). וכן מנהג בני ספרד שמברכים 'מזונות' על חלה מתוקה אף שרגילים לאכלה לשובע. ודעת אחד מגדולי הדור ועוד, ש'נילוש' דינו כספק המוציא, ויאכלנו בסעודה. עיי' ליבון הלכה).

2) המ"ב (קס"ח ג') מוסיף שהסיבה שדרוש רוב היא בעבור שעל ידי זה מורגש טעם מי הפירות הרבה * ראה בירור הלכה ב בגדר דין זה, ועיי' עוד חלק ג' (שו"ת) תשובה ז, עוד בענין דין נילוש.

חלה מתוקה

ב. לפי זה, חלה מתוקה הנאפית עם מיעוט מי פירות, שמן, סוכר וכדומה ביחס למים - לפי מנהג אשכנז ברכתה 'המוציא'. ויש להזהר בזה כשאופין חלות בבית שיהיה במה שלשין את העיסה רוב מים ביחס לשאר המרכיבים חוץ מהקמח.

*ומנהג בני ספרד לברך על חלה מתוקה בורא מיני מזונות, אך צריך שתהא מורגשת המתקנות בחלה, ולא די בכך שהטעם שונה במקצת מחלה רגילה (כה"ח קסח נח, אל"צ פ"ב ד). מ"מ ירא שמים לא יאכלנה אלא בתוך סעודה כיון שרגילות לקבוע עליה סעודה (אל"צ שם). אך הגר"מ אליהו הורה לי שכל שמרגיש קצת מתקנות אפשר לסמוך ולברך במ"מ, כי מהשו"ע משמע שאם היא מתוקה מברך במ"מ בכל מקרה, אף אם נעשתה לקביעות ודלא כדמשמע בב"י שאם נעשית לקביעות מברך 'המוציא'.

'לחמניות מזונות'

'לחמניות מזונות' שמגישים בשמחות, במטוסים וכדומה, וחלות מתוקות שכתוב עליהן "ברכתן מזונות" - דינן תלוי בצורת אכילתן (מדובר בלחמניות שיש עליהם פיקוח רבני מוסמך - שהקפידו ללוש את עיסתן ברוב מי פירות ממש לעומת המים). (*ולבני ספרד, כל שמרגיש טעם מתקנות בלחמניה יש לברך במ"מ, וצריך שירגיש את המתקנות, ולא רק טעם שונה במקצת מלחמניה רגילה (אל"צ פ"ב ד)).

א. אם אכל מהלחמניות מזונות בכמות של שיעור קביעות סעודה ברכתן 'המוציא' ובהמ"ז לכל הדעות (מנח"ל נפרק ד' ע"ט).

ב. אף אם לא אכל ממנה לבדה כשיעור קביעת סעודה, אך ליפת אותה במאכלים אחרים, ובסך הכל אכל כשיעור קביעות סעודה - מברך 'המוציא' (לבני אשכנז). לדוגמא, האוכל "לחמנית מזונות" ככריך, ומכניס בה מיני מאכלים המלפתים אותה (ביצה, טונה, ירקות וכדומה) - אם בסך הכל הוא בכמות שיעור קביעת סעודה - הברכה היא 'המוציא' (כן הורה לי רבני הד"ץ, וכן הורה לי אחד מגדולי הדור), וי"א שגם אם אכל מהלחמניה ואח"כ אכל עוד דברים - כדרך שנהוג בארוחות, גם בזה יתר המאכלים מצטרפים לשיעור (המנח"ל נפרק ד').

*ולבני ספרד: אין שאר המאכלים מצטרפים ללחמנית המזונות לשיעור קביעות סעודה (כדלקמן פרק ד בסופו, הוראות לבני ספרד טעמים ז וי).

ג. ואם אכל מהלחמניות מזונות בשיעור מועט - שלא בשיעור של קביעת סעודה: יש אומרים שברכתן מזונות (כן הורה הגרש"א, ורבני הד"ץ העדה החרדית. ולמעשה הסומך על דעה זו ומכנה עליה מזונות בשיעור מועט, אין למחות בידו - עיין צירור הלכה ג', ונספח). ויש אומרים שכיון שהדרך

מאד, עד שיהיו הם העיקר וטעם העיסה טפל. ומובא בספר אורחות רבינו נט שהחזו"א פירש את דברי המ"ב כך: שיהיה טעם טעים של מזונות שבני אדם מתענגים על זה ואוכלים אותן כמזונות. ולקמן בירור הלכה ב' ביארנו דין עיסה שנילושה ברוב מי פירות, ולא נרגש בה טעם מי הפירות מאוד, ולמעשה הרבה נוהגים לברך על כה"ג 'מזונות'. ואם יש לו טעם חזק של מיני מתקה עד שהיו אוכלים את המאכל לאכילת ארעי לטעמו, נראה שגם בזה העיקר שברכתו 'מזונות', אף אם אין רוב מיני מתקה לעומת המים (כגון ברכז מי פירות או 'פטל'). אך במקרה רגיל, אין מיני המתקה נותנים טעם כל כך חזק, אלא אם כן הם הרוב לעומת המים, ולכן הפוסקים הצריכו רוב - התבאר באריכות בליבון הלכה' סי' א'.

* ראה כרוז הרבנים שהובא לפני לוח הברכות בענין לחמניות מזונות, וביבון הלכה'.

היא לאכלן במקום לחם, יתכן שברכתן 'המוציא', אף אם אכל מהן בשיעור מועט (אחד מגדולי הדור, הגר"נ קרלין, או"י פי"ז ד ועוד - ראה כרוז הרצנים - מונח לקמן לפני חלק לוח זכרות, ויחצאר עוד בליצון הלכה). ומאחר שיש בזה מחלוקת, ראוי לירא שמים להימנע מלהיכנס לספק ולאכלן בתוך סעודת פת, או לאכלן בכמות של שיעור קביעות סעודה, ולברך עליהן על נטילת ידים, 'המוציא' ובהמ"ז (אפשר לאכול את הלחמניה יחד עם עוד מאכלים - סלטים, דגים וכדומה, כדרך שאוכל לחם עם מאכל אחר ללפת, ואז יתר המאכלים מטורפים לשיעור קביעות סעודה, לפני אשכנו, ומדרך על הלחמניה 'המוציא' לכל השיטות, אם אכל בס"ה שיעור קביעות סעודה [ראה פ"ד, ועמ' 33 הע' 11 נסופו]. ואם אין לאדם את האפשרות לאכול את הלחמנית מזונות נסעודת פת או צורה של קביעות סעודה - ראה צירור הלכה נ"ו נסופו מה שכתבנו בזה).

(ב) ממולא

א. על עיסה ממולאה במיני מתיקה, אגוזים, שקדים, שוקולד וכדומה - והטעם המתוק מורגש היטב כשאוכל את העיסה האפויה (והמילוי נאפה יחד עם העיסה) - מברך בורא מיני מזונות אפילו אם לא ערבו את מיני המתיקה בעיסה עצמה (קסח ז שה"ז כח. ולדעת המ"ז לג דרך שהמילוי יהיה נרגש הרבה, עמש"כ צירור הלכה נה).

ב. לפי זה עוגת שמרים ממולאה בקאקאו, סוכר וכדומה, והמילוי הוא הרבה עד שמורגש הטעם היטב, ברכתה בורא מיני מזונות (קסח ז, מ"ז לג. ואם הנגף 'נילוש' קיים גם המנאי הראשון).

(ג) מאפה יבש ופריך

א. פת שעקב אפייתה נעשית יבשה עד כדי פריכה, ואין הדרך לאכול ממנה הרבה, מברכים עליה בורא מיני מזונות (קסח מ"ז לה. ראה צירור הלכה לט נגדר דין פריך).

ב. מציות (קרקרים) ובייגלאך - ברכתם 'מזונות', כיון שהם דקים ופריכים ודרכם לאכול לאכילת עראי ולא לשובע (הר נב או"ח נא, הגר"י קניבסקי בשם החו"א [או"ר]. ונחלקו בסופסקי זמנינו דין קרקרים הקרויים 'לחמית', 'פתית', 'חיטית' וכיוצא בהם [דברי מאפה פריכים שאנשים רגילים לאוכלם באופן של קציע]: לדעת אחד מגדולי הדור ברכתם 'המוציא' כדן מנה, אף אם אכל מהם מעט, כיון שרבים אוכלים אותם לשובע ולקציע במקום לחם [ראה קסח טו, נה"ל 'פשיטתא' מהרי"א]. ויש שכתבו לברך עליהם 'מזונות', שדרך כלל אין קובעים עליהם לדם, והם דקים, ועוד טעמים, וכן שמענו בשם הגר"נ קרלין. וראה מנחת יצחק ח"א על שכתב לברך 'מזונות' בנידון דומה, ויש לחלק. וירא שמים יאכלם בחוץ סעודת פת, או יאכלם לדם כשיעור קביעות סעודה ואז ברכתם 'המוציא' לכו"ע, ראה פ"ד, ועמ' 33 הע' 11 נסופו. וראה עוד צירור הלכה נ"ו מה שכתבנו בזה. ויש להעיר שישנו סוג 'לחמית' העשוי מקמח חירם, שברכתו 'שהכל'.

ג. הרבה הורו שגם על "מַלְבֵּה טוֹקֵט" (מין מציה העשויה מפת שמייבשים אותה ואח"כ קולים אותה, ויש לה צורה מיוחדת ואוכלים אותה דרך ארעי כמו מציות) מברך בורא מיני מזונות (מכיון שמתחילת עשיית הלחם הייתה כדי לעשות לנימים - חספת זרחה סט, וכן הורו הגר"י אויערבאך והגר"פ שיינברג, וכ"כ הגר"מ אליהו שאם העיסה נילושה כדי לעשות ממנה מציות הנכרה מזונות). אך י"א שברכתה 'המוציא' מאחר שמלכתחילה נאפתה כפת רגילה וגם הרבה קובעים עליה סעודתם (פה"ל פ"ח יב). (ראה מש"כ בענין זה בצירור הלכה לט ס"ק ה ועוד נ"מ לדין זה).

ד. על צנימים, לחם שמתבש על ידי קליה וכדו', לכו"ע מברך 'המוציא', כיון שנעשו מלחם רגיל לא נפקע מהם דין פת (אל"צ פמ"ו י). וכן קרוטונים ביתיים הנעשים על ידי קליית ואפיית לחם רגיל, מברך 'המוציא' (כנ"ל. ע"י הע' הגר"מ אליהו א).
ה. וכן על מצות רגילות, מנהג בני אשכנז לברך 'המוציא' כיון שנאכלות לקביעת סעודה, ולא רק דרך ארעי (לשון רב האי גאון המוצא צערוך שכתב שהטעם שמזכירין צ"מ כי מחלה מועט, משמע שזה מנאי צרכה. וכן הורה לי הגר"ש שיינברג. ועיין ב"א ח"א יט, מנ"י ח"א עא).

*ומנהג בני ספרד לברך על מצה בשאר ימות השנה בורא מיני מזונות, ויש להם על מה שיטמכו (אל"צ פי"ב ג. ועי"ש שאף מי שמאכלו בכל השנה אינו אלא מצה, מברך עליה במ"מ כיון שבטלה דעתו אצל כל אדם שאין רגילים לאכלה בקביעות. ע"ע ילקוט יוסף קטח ג שכ' לברך 'המוציא' ובהמ"ז). אך טוב שיטלו ידיהם קודם האכילה בלא ברכה. ועדיף לא לאכלם אלא בתוך סעודה כדי שלא להכנס לספק (אל"צ שם. וכדין זה כתב הילקוט יוסף שם וציין שכ"כ החיד"א במחזיק ברכה קנח ה שירא שמים ישתדל להמנע מספק. והגר"מ אליהו הורה שא"צ להחמיר בזה). ואם אכלם בשיעור קביעת סעודה (ד' ביצים), לכו"ע מברך עליהם 'המוציא' (אל"צ שם. ולענין השיעור למעשה עיין פ"ד - שיעור קביעות סעודה לבני ספרד סעיף ח בסופו). ובימי חג הפסח שהמצה היא מאכל כל אדם, מברך 'המוציא'. וכן במוצאי יו"ט אחרון של פסח, כיון שרוב בני אדם קובעים עדיין סעודתם על מצה, מברכים 'המוציא'. אך לאחר הפסח (מהבוקר של אסרו חג) מברך במ"מ אף אם המצה היא מהנותר מפסח (אל"צ שם. ע"ע כה"ח קנח מג. ועיין עוד הערות הגר"מ אליהו ס' ב' דעתו בכל זה).

מאפה הממולא בבשר, תפוחי אדמה או גבינה וכדומה

התבאר לעיל, שפת הממולאה במיני מתיקה נחשבת לפת הבאה בכיסנין, וברכתה בורא מיני מזונות. אמנם נחלקו הפוסקים בדינה של פת הממולאה בבשר, תפוח"א או גבינה וכיו"ב - דברים הנאכלים בתוך הסעודה לשובע.

יש פוסקים הסוברים שברכת מין מאפה זה היא 'מזונות', כדין פת הממולאה במיני מתיקה (ט"ז קס"ו), ויש אומרים שברכתה 'המוציא' כפת רגילה, כיון שהמילוי נאכל בדרך כלל ללפת את הפת ולסעוד, ואין הוא דומה למילוי מתוק הנאכל לקינוח והמבטל את השם פת (מג"א קס"ז מד). והכריעו הפוסקים, שאם דרך אנשים לאכול מין מאפה זה לשביעה, ברכתו 'המוציא', ואם דרכם לאוכלו לארעי, לטעם ולתענוג בין הארוחות וכדומה, והוא ניכר ומיוחד בצורתו, ברכתו 'מזונות' (קס"ז מ"ז נד שם נה"ל 'פשיטא', וכן העיקר - המנזר צמ"ח הלכה ד', ליצן הלכה א). ונביא לפנינו כמה השלכות מעשיות לדין זה:

בורקס

מין מאפה הקרוי בורקס העשוי מבצק עלים הממולא בתפוחי אדמה או גבינה וכדומה, וכן נקניק עטוף בבצק עלים, וכדומה במיני מאפה הממולאים במאכלים הנאכלים בתוך סעודה, דינם לפי הכרעת המ"ב המוזכרת לעיל הוא כדלקמן:

א. סוג בורקס שרגילים לאוכלו באופן של עראי (כגון הבורקסים הקטנים המצויים, שרגילים לאוכלם בין הארוחות לטעמם ולא לשובע) - ברכתו 'מזונות' ('ממולא' במאכלים נאכלים לשובע, שניכר שעשוי לאכילת עראי, צרכתו 'מזונות', כנ"ל. ויש להעיר, שכדי שיהיה נמשך

ל'ממולא' נריך שיהיה ממולא בכמות חשובה של תפוא וכדומה, שיאכלו אותו לארעי מחמת טעם המילוי, או שיהיה עיסתו נילושה צרוב שמן. ועיקר הכרעת הפוסקים הוא, שגם אם אין טעם המילוי חשוב, אך יחד עם השמן הנילוש נעיסה יש טעם חשוב במאכל שיאכלו אותו לטעמו, נרכת המאכל היא 'מזונות' - ראה ד"ם אפרים א"ח יא יב, אגרות משה ח"ג לנ ועוד, התנאיר בליצון הלכה סי' א). יש להדגיש, שדין זה שמברך 'מזונות' על בורקס, הוא רק אם אכל ממנו פחות משיעור קביעת סעודה, אך אם אכל ממנו כמות של קביעת סעודה או שאכלו ביחד עם דברים אחרים ובסך הכל אכל שיעור קביעת סעודה, יתכן שברכתו 'המוציא' (והתבאר דינו לקמן בפרק ד').

ב. סוג בורקס שרגילים לאכול בסעודות קבע, לשובע (כגון בורקסים הגדולים שרגילים להגישם יחד עם המנה העיקרית במקום פתיתים וכדומה), יתכן שברכתו 'המוציא' (אף אם אכל ממנו מעט לארעי), וראוי לאוכלו בתוך סעודת פת או שיאכלו אותו בשיעור קביעת סעודה ויברך עליו 'המוציא' (ראה פרק ד' ה'שיעור קביעת סעודה' למעשה, וראה עמ' 33 הע' 11 בסופה) (לפי הכרעת המ"צ המוצאת לעיל י"א, שסוג זה של בורקס הוא 'המוציא', כיון שלא ניכר שהוא לארעי. אבל כיון שיש סוג בורקס גדול העשוי צרוב שמן נעיסה, וזה נחלקו הפוסקים בדינו, ועוד ספיקות, יש לדונם כספק 'המוציא' - כך הורה לי אחד מגדולי הדור [הטעם כתבתי על דעת עצמי, עיין צירור הלכה סי' מ וצ"ל ה"ל]). הנה הדין הנזכר מחייבם לבורקסים הגדולים, שהרגילות לאכלם לקבע. אבל נ"ע מה הדין לגבי הבורקסים בגודל בינוני - שפעמים נאכלים לקבע ופעמים לארעי. שמשון ה'ציאור הלכה' הג"ל משמע, שברכתם 'המוציא', כי כדי לנרץ 'מזונות' נריך שיהיה מיוחד רק לארעי ולא לקבע, והבורקסים הללו נאכלים גם לשווע, ולמעשה נ"ע. והרואה להסתלק מספק יאכלם בתוך סעודה, כנ"ל. וראה צירור הלכה נ"ו ההכרעה למעשה בצורקס גדול שאכלו שלא נסעודה).

* ובני ספרד, יכולים לסמוך לברך על כל סוגי הבורקסים 'מזונות', גם בסוג הקטנים וגם בסוג הגדולים (אא"כ אכלם בשיעור קביעת סעודה) (שברוב סוגי הבורקסים ניכר טעם השמן או המרגינה, ודינם כ'נילוש'. ומברך 'מזונות' גם אם הרגילות לאוכלם לשובע כפי מנהגם לברך על חלה מתוקה 'מזונות', אף שנאכלים לשווע). אך יראי שמים יחמירו לאכול את סוג הבורקסים הגדולים בתוך סעודת פת כבני אשכנז (כדין חלה מתוקה ע"ש).

פיצה

עיסה המצופה בגבינה, רסק עגבניות ועוד, הקרויה פיצה, דינה כמו שיתבאר לפנינו, בע"ה.

א. פיצה אשר עיסתה עשויה ממים וקמח בלבד (הפיצה הרגילה הנמכרת בשוק), ברכתה 'המוציא' (כיון שהרגילות היא לאכול מאכל הפינה גם לשווע, אין היא נגדר פת הנאה נמסין - קס"מ מ"ז נד. וכך הורו לי הגרש"ז איערנאך, הגרש"פ שיינברג, הגר"מ שטרנצון. ע"ע צירור הלכה ד' ס"ק ז', ותקן ג' [שו"ת] משווע ו', וליצון הלכה).

ב. פיצה שעיסתה נילושה ברוב מי פירות או חלב וכדומה, ביחס למים, יש אומרים שברכתה 'בורא מיני מזונות' כדין 'נילוש' (בחתיכה אחת), ויש אומרים שדינה כספק 'המוציא'. ולפי הדעה השניה, ראוי לאכול את הפיצה בתוך סעודת פת, או שיאכל שתי חתיכות ממנה ואז מברך 'המוציא' לכל השיטות (ראה סעיף ג') (יש נוהגים לנרץ על פינה הנילושה בחלב 'מזונות', מטעם 'נילוש', שסומכים על הפוסקים הג"ל שמנרץ על 'נילוש' 'מזונות' גם אם הרגילות לאכול אותו גם לקבע. והחולקים סוברים, שמאחר שצריך כלל אין טעם המי פירות או החלב ניכר

צעקה [צירור הלכה ב ו], וגם רגילים לאכול את הפיטה לשובע, ממילא יתכן שלא נאמר זה דין 'נילוש' - כן הסתפק אחד מגדולי הדור, וכן הורה לי אחד מגדולי רבני הד"ץ שפיטה ש'נילושה' דינה כספק 'המוציא'. ולכן למעשה טוב שלא להיכנס לספק ויאלצנו בשיעור קביעת סעודה' או בחוק הסעודה. וראה צירור הלכה ב"ו ההכרעה למעשה צפיטה הנולושה).

ג. האוכל שיעור קביעת סעודה מהפיצה, שהוא כשתי מנות פיצה (פרוסות משולשות רגילות), יטול את ידיו ויברך עליה 'המוציא' ואחריה ברכת המזון, לכל השיטות, אף אם היא נילושה ברוב מי פירות (כדין פה"צ שאלה שיעור קביעת סעודה, מנאר לקמן בפרק ד'. יש נשמי מנות פיצה שיעור ארבע צלילים לפי השיעור הקטן הנהוג, ורגילים לשבוע מכמות זאת. וד"רדים קבנים השיעור שונה, שמכריז 'המוציא' על מנה אחת של פיצה - אם הילדים צלילים היו שבעים מכמות זה).

* ההוראה לבני ספרד בפיצה

אם הבצק נילוש בחלב או בשמן ומרגיש את טעמו, מברך בורא מיני מזונות. אך אם לא מרגיש טעמו וכן אם הבצק נילוש בלא חלב ובלא שמן - מברך עליה 'המוציא', אף שיש על הבצק רסק עגבניות וכדומה (אל"צ פ"ב ה. וכך העיר לי הגר"מ אליהו, וציין הספר יעלה הדס. וכ"כ בילק"י עמ' קכה. ולע"ד רוב הפיצות המצויות - אף אלו שנילושו במי פירות אין המי פירות ניכרים בעיטה וברכתן 'המוציא'. וע"ע באל"צ שם שהוסיף שאם הרסק נבלע בבצק מברך במ"מ בכל אופן [אך כדומה לי שבדרך כלל אין הרסק נבלע]). ואם אכל ד' ביצים פיצה בכל מקרה מברך 'המוציא', כיון שאכל שיעור קביעות סעודה (כ-3 מנות לנוהגים ע"פ משקל, וכ-3,2 לנוהגים ע"פ נפח, מבואר בסוף פרק ד').

סיכום דין פת הבאה בכיסנין

מין מאפה מה' מיני דגן שנתמלא בו אחד מג' התנאים: 'נילוש' או 'ממולא' או 'פריך', ברכתו 'מזונות', וזאת בתנאי שרגילים לאכול מין מאפה זה בדרך ארעי. ואם רגילים לאוכלו בדרך קבע (כגון 'לחמניות מזונות', 'לחמית', בורקס גדול, פיצה שנילושה' וכדו') יש בזה שאלה של 'המוציא' ודינו התבאר לעיל.

לחם שאיבד את צורתו

א. על פת רגילה מברכים 'המוציא', אף על פי שפיררו אותה לפירורים דקים (קס"מ"ז מט), אך ישנן פעולות הגורמות לפת לאבד מחשיבותה, וברכתה היא 'מזונות'. נבאר בזה ג' אופנים: בישול, טיגון וגיבול במשקה.

א) לחם מבושל

ב. לחם מפורר ואין בפירור הבודד שיעור כזית, ובישלו את הפירורים בכלי ראשון כשעמד על האש, (או עכ"פ שהיה חם לכל הפחות בשיעור שהיד סולדת בו), הרי נפקע ממנו דין לחם וברכתו בורא מיני מזונות (קס"מ י³). לפי זה, פירורי

3) כתב החזו"א כו ט: "ונראה בדוקא שנתבשל שיעור בישול או כמב"ד. אבל הוחלטו ברותחין וסילקו מיד, לא נפקו מתורת לחם". הרי שאע"פ שהבישול אי"צ להפקיע את תואר הלחם, מ"מ צריך לשהות במים בשיעור בישול כדי שיקרא מעשה קדירה, כלשון החזו"א שם: "לחם שנתבשל ונימוח". וכן נראה דעת המ"ב (קס"ח נט) שכתב: "כיון שלא נתבשל, תואר לחם שלו חשיבא שהוא ניכר וידוע יותר". ומשמע שבבישול התואר לחם פחות ניכר. ואע"פ שבס"ק נב המ"ב סתם ולא הדגיש שצריך לשהות במים, נראה שזה בגלל שאין בזה כ"כ ני"מ, כי לחם בכלי ראשון מתרכך בדקות ספורות, כמשמעות לשון החזו"א "סלקו מיד". ולענין כלי שני כתב המ"ב (שם נב), שלא חשיב בישול, ומברך 'המוציא',

לחם הפחותים מכזית שהושמו במרק העומד על האש, וכן קרוטונים העשויים מחתיכות לחם הפחותות מכזית שטוגנו בשמן עמוק - שדינם כמבושל (מלקמן סעי' ג, וע"ע עמוד 121 נספח) - מברכים עליהם בורא מיני מזונות.

(ב) טיגון

ג. נחלקו הפוסקים אם טיגון דינו כבישול שמפקיע שם לחם, או דינו כאפיה שאינו מפקיע דין לחם. וכותב המשנה ברורה שיש להתייחס לטיגון כספק בישול (קס"מ"ז נו). "טיגון", הכוונה טיגון (לא עמוק) במחבת בשמן וכדומה בכמות כזו שמוסיף טעם או צבע לתבשיל. אך אם טגנו רק במעט שמן, כדי שלא ישרף התבשיל, דינו כאפיה לכו"ע (קס"מ יד שם מ"ז סט, אחד מגדולי הדור). טיגון בשמן עמוק דינו כבישול לכו"ע (גר"ז סכ"ה פ"ז יב נספח, שש"כ ח"א פ"א ס"א נא נא הגרש"א, מאור השנה"ח ח"ב ה', נאס אחד מגדולי הדור בענין שבת).

ד. לפי זה **מצה המטוגנת בשמן**: ("מצה בריי") העשויה מפתיתי מצות שכל אחד מהם פחות מכזית, והשמן ניתן במחבת לא רק כדי שלא תישרף המצה אלא ליתן טעם בתבשיל, דינה כספק פת, ונכון לאכלה בתוך הסעודה (ע"פ קס"מ"ז נו)⁴. ומורים מפוסקי זמננו שאם בישל המצות מתחילה בכלי ראשון דינן כודאי **מזונות**, אף אם אח"כ טגנו בשמן (הורא"ה הגרש"א, עי' 'צרכת הנהנין' קעט, ומה"ל קס"מ כד)⁵.

* ובני ספרד מברכים על מצה מטוגנת בכל ימות השנה בורא מיני מזונות (כיון שנוהגים לברך על מצה במ"מ משום שהיא פריכה, כדלעיל. ואע"פ שלאחר הטיגון היא נעשית רכה מ"מ מאחר שמלכתחילה היא נאפתה בצורה קשה וברכתה במ"מ, פשוט שאין ברכתה משתנות על ידי הטיגון. ועוד כיון שהיא מגובלת בביצים נעשות כפה"ב, כמבואר במ"ב נט שאם גבולן במשקה מברך במ"מ. וכאן יש מקום להקל יותר ממצה רגילה, ש"א שטיגון כבישול). ובפסח דינה כספק פת כדין מצה מטוגנת לבני אשכנז (אע"פ שהכה"ח קסח פה כתב לברך במ"מ, אך נראה ששם דיבר על מצה כתושה לגמרי שאבד ממנה תואר לחם, רק אז מברך במ"מ בלי טיגון כמבואר בקסח י, ודוק. ובילק"י עמ' קכז הע' ד' מבואר שמברך במ"מ אף שיש בה תואר לחם, ולפי"ז א"צ לאוכלה בסעודה).

ה. **לחם טבול בביצה ומטוגן בשמן** (French Toast), או "קרוטונים" המטוגנים במרגרינה וכד' (עי' ספ"ב בקטע "מרק עם קרוטונים") - אם יש בפרוסת הלחם הבודדת שיעור כזית, מברך 'המוציא' ובהמ"ז לאחריה (ק"ו ממשל - קס"י). אם אין בה שיעור כזית, דינה כדין מצה מטוגנת, וטוב לאוכלה בתוך סעודת פת.

אא"כ נתלבנו המים ע"י הלחם. ועירוי כלי ראשון דינו כספק בישול, ויפטור אותו בלחם. לפ"ז המפרר מצות ושופך עליהן קפה מכלי שני ברכתן 'המוציא' לבני אשכנז. אך אם נתבטל מהן תואר הלחם ע"י המשקה, כגון בקמח מצות, ברכתן 'מזונות'.

4) אין לדמות דין זה למה שכתב המ"ב נט שאם טיגנו מברך במ"מ, ששם מדובר בפירור לחם עד שהחזירו לסולת ואח"כ גבלו בשמן ובטל ממנו תואר לחם על ידי התערובת, כמו שמבואר בני"א. אך כאן לא ביטל צורת המצה, כמבואר בחזו"א כו ט. וכך הורה לי הגר"צ ובר, וכך שמעתי בשם הגרש"ז אויערבאך. והחזו"א שם כתב שמצה מטוגנת ברכתה 'המוציא'. והערה"ש קסח לו כי שברכתה מזונות.

5) והטעם, מכיון שחל עליהן שם תבשיל לא נפקע מהן שם זה על ידי הטיגון. ויש להעיר שבנוסף לכך ישנם עוד צירופים לברך במ"מ. ש"א שטיגון דינו כבישול, וי"א שמצה דינה ככעכים יבשים. וכתבתי הצירופים הנוספים כדי להסביר שאף לדעת אחד מגדולי הדור הפוסק שיש אפיה אחר בישול בקוגל (מובא לקמן בתחילת פרק ד ובירור הלכה ה), בכל אופן כאן מברך במ"מ. כעין זה שמעתי בשם אחד מגדולי הדור.

(ג) מגובל במשקה

ו. אם הלחם לא בושל או טוגן, אך פיררו אותו לחתיכות פחותות מכזית, ואח"כ דיבקו את הפירורים יחד על ידי דבש או מרק וכיו"ב (אף במים), **אם אין בו תואר לחם** (שלא ניכר שהוא לחם) מברך עליו בורא מיני מזונות (קס"ז י - הדין האמלעי).

ז. לפי זה קמח מצות שערבבו בחלב עד שנדבקו הפירורים יחד ואבדו צורתם - ברכתם 'מזונות' (ויזהר שכל הפירורים ידבקו יחד), כמו כן מעטה העשוי מפרורי לחם - שנדבקים יחד על ידי משקה, ואבד מהם תואר לחם - ברכתם במ"מ, באוכלם בנפרד (אא"כ הם טפלים לחלק שהם עוטים כמו בתבשיל הקרוי שניצל), כמו כן לחם שנימוח לגמרי במעבד מזון (בלנדר) וערבבו במשקה ברכתו במ"מ (ע"פ קס"ז י. ועיין מאמר מרדכי קס"ז חו"א או"ח כו ט, מ"ז קס"ז ט, שגם ביום מועילים לעשות דין 'גיבול', כלשון העור: "כל דבר הנדבק יחד קרוי חציצה". ומשמעות הפוסקים שרצו שהמשקה ידבק את החתיכות יחד ומיוזל כלילה ענה או רכה, אבל אם הפירורים לא נתחברו יחד, כגון שנמערב זהם הרבה משקה, לא פקע מהם שם לחם, ומנכר 'המוציא', וכן הורה לי אחד מגדולי הדור).

(ד) עוד אופנים להפקיע מלחם דין פת

ח. המפורר לחם לפירורים פחותים מכזית ומשרם במים זמן רב עד שהמים יתלבנו מחמת הלחם - הפקיע ממנו דין לחם וברכתו במ"מ (קס"ז יא נש"א. ונראה שאין דין זה מזה כ"כ, שקשה להגיע לשיעור שמתלכדים המים מחמת הלחם הנמשך בחום).

ט. יש אומרים שהמשרה פת פחותה מכזית ביין אדום הפקיע ממנה דין לחם כנ"ל ומברך עליה 'מזונות' (קס"ז יב. אך עיין בה"ל שם ד"ה 'צין אדום' שהקשה: "וכי נשחל לנע נעלמא יאבד ממנה שם לחם"? והביא גרסא במרדכי שרק אם נימוחה ברכתה במ"מ. וסיים וז"ע לדינא. ולכן נ' שנמקרה ששרה הפת צין אין לנכר עליה במ"מ אלא יפטור אותה בלחם אחר). דין זה נאמר ביין דוקא אבל לא מועיל להשרות הפת בשאר משקים כמו קפה או קאקאו (אל"ל פ"ג ג).

השלכות מעשיות לדינים הנ"ל

א. **מצה בשוקולד**: מאכל העשוי ממצות עם שכבת שוקולד ביניהן - מברך 'המוציא', אף שאין במצה הבודדת כשיעור כזית, כיון שלא נתבשלו המצות בכלי ראשון וניכר שהן מצות (כמבואר לעיל ס"ז א). ואף אם נאפו אח"כ בתנור יחד עם השוקולד, ברכתן 'המוציא' (כן יואל מדברי המ"ז קס"ז נט בסופו שמוסד על דברי הג"א, שרק אם נאדדה מהפת 'תואר לחם' ברכתה במ"מ. אך בלי זה, כיון שחל עליה שם לחם - הוא אינו נפקע באפייה. וכן הורה לי הגר"מ אליהו והגר"ל וזר).

ב. הוא הדין אם שבר את המצות לחתיכות שהן פחותות מכזית, וחזר וגבלן יחד עם שוקולד, מברך עליהן 'המוציא'. אך אם הן שהו זמן רב עד שנתרככו במידה כזו שלא ניכרת צורתן, מברך בורא מיני מזונות (ע"פ הממנר קס"ז י).

*ולבני ספרד מברך על מצה בשוקולד בכל ימות השנה בכל מקרה במ"מ (שעל מצות מברכים במ"מ, עיין לעיל). אך בפסח דינה כדין מצה בשוקולד לבני אשכנז, שאז מברכים על מצה 'המוציא' כיון שקובעים עליה.

אפאם או טיגנס אחרי שחזר וגבלם

ג. **כופתאות** (קניידלאך) העשויות מקמח מצה (או פירורי לחם) ומבושלות במים, ברכתן בורא מיני מזונות כדין לחם מבושל (שם מ"ז נט. ופשוט שאף אם לא גבנן בשומן מנך נמ"מ, שזין שנשנן נפקע מהן דין לחם. עיין גלגל העוזר שם). ואף אם לא בישלן במים, אלא שטיגנן במחבת בשמן באופן שהשמן שבמחבת הוא בכמות חשובה, לא רק מעט שלא ישרף התבשיל - ברכתן בורא מיני מזונות (מ"ז קסח נט. ועיין בגמרא אדם נד ד. ואף על פי שטיגנן דינו כספק ביטול, כנ"ל, כאן שנפקע שם הלחם בגיבול, יש לטיגון דין ביטול).

ד. גבל יחד פירורי לחם או קמח מצות, באופן שהם איבדו את תואר הלחם שלהם, וחזר ואפאם או טיגנס במחבת **במעט שמן** שלא ישרף, דין המאכל תלוי בסוג המשקה שאיתו גבל יחד את הפירורים: א) אם גבל יחד את הפירורים במים ושמן (וכדומה), ויש רוב שמן או דבש (משקה שיש לו טעם) לעומת המים, ברכתו 'מזונות'. ב) גבל את הפירורים במים לבד, ברכתו 'המוציא'. ג) גבל הפירורים במעט שמן או מיני מתיקה ואין רוב לעומת המים - המין מאפה נידון כספק פת (לבני אשכנז) (המ"ז קסח נט. הסמפק צמיעוט מתיקות. טעמו מצויר בגמרא אדם נד ד, על פי הרמ"א סי' תע"א סס"ק ז עי"ש, ולענין קציצות דג פוגה וכדומה, אם מוסיף הדג טעם חזק לעיסה, לכאורה דינו כדין גבנן ברוב מיני מתיקה, וברכתן 'מזונות'. ואם הן לחות מצננים מחתיכות הדג הנמונות בחוכן, נראה שנחשבות שאין להן תורת לחם, ואף אם קצת עליהן, ברכתן 'מזונות'. ובמקרה זה שהן לחות, יתכן שאף אם אין בהן טעם חזק של דג, שמה דינן כמבשיל מזונות, ול"ע למעשה, ויאללן במוך סעודה).

ה. לפי מה שכתבנו בסעיף ד' יוצא, כי **פשטידת לחם** (חלה קוגל) העשויה מחתיכות לחם או חלה - שפחותות מכזית, וגיבולן יחד ועשה מהן עיסה באופן שלא ניכר בהן תואר להם, ואפאה בתנור: א) אם גבל את העיסה במים לבד ולא בשמן וכדו', ברכתה 'המוציא' (קסח מ"ז נט. בסופו). ב) אם גבל את העיסה במים בתוספת מעט שמן, דבש, סוכר וכדומה, דינה כספק פת, ויאכלנה בתוך סעודת פת (מ"ז שם ד"ה ואם אפאן). ג) גבל את העיסה ברוב שמן, סוכר או מיץ פירות טבעי, עד שיש רוב מיני מתיקה ביחס למים (ולבני ספרד אם מורגש אף שאינו רוב), ברכתה 'מזונות' (מ"ז שם ד"ה אש"כ. ולדברי המ"ז נר"ך שיהיה טעם מתיקות חשוב שמחמתו יאכלו אותו לארעין). וזו היא העצה הנבחרת אם רוצה לעשות 'חלה קוגל' אשר ברכתה 'מזונות', לפורר חלה לחתיכות הפחותות מכזית, ולגבל את החתיכות ברוב מי פירות טבעיים או שמן (וכדומה משקה שיש בו טעם). ועדיף להשרות את החלות מתחילה במי פירות ולא במים, כי קשה לשער כמות המים הנספגים בחלה (ק' יען אחד מגדולי הדור).

ו. על עוגה מקמח מצות (עוגת פסח), שלש את הקמח עם רוב מי פירות וכיו"ב, מברך במ"מ (מ"ז שם, אורחות חיים קסח יג, וכ"כ בספר ותן צרכה מ"ז בשם הגרש"י אויערנאך, וימצא צליצון הלכה').

פרק ד'

אריה 3234567

אכילת מיני מזונות כשיעור קביעת סעודה*

אריה 3234567

'תבשיל מזונות' - 'פת הבאה בכיסנין'

א. המאכלים שעליהם מברכים בורא מיני מזונות מתחלקים לשני סוגים: הסוג הראשון הוא 'תבשיל מזונות' כגון דייסא וכדומה ומין מזונות שאין לו תורת לחם - שאין עליו שם פת כלל. הסוג השני הוא מין מאפה דומה לפת, כגון פת הבאה בכיסנין שעליו דובר לעיל בפרק ג'.

ב. הברכה על הסוג הראשון, 'תבשיל מזונות' וכדו', היא 'מזונות' ו'על המחיה' לעולם. לעומת זאת על הסוג השני מברכים 'מזונות' רק כאשר הוא נאכל באופן של עראי, אבל אם אוכלים אותו באופן של קבע (יתבאר לקמן) - אזי נוטלים עליו ידיים (בברכה), ומברכים עליו 'המוציא' וברכת המזון, כפת רגילה (קס"א מ"ג כג) ¹.

ג. דוגמאות של מאכלים המוגדרים כ'תבשיל מזונות' ומיני מזונות שאין להם תורת לחם: דייסות חמות העשויות מה' מיני דגן (דייסת סולת, דייסת שיבולת שועל וכדו') ¹, תבשילי חיטה גרוסה ושבורה (בורגול) (מ"א א"ט נ"ג), אטריות לסוגיהם ¹, שקדי מרק ¹, פתיתים ¹, קוסקוס ¹, פשטידה מאטריות (קוגל, וי"א שקוגל מוגדר כפה"ב) ¹, זלאביא (מאכל תימני) ¹, חביתיות דקיקות (בלינצ'ס) ², וי"א וופלים ³. והוא הדין סופגניות (Doughnuts) העשויות מעיסה עבה שבישלו או טגנו בשמן עמוק - דינן כתבשיל מזונות, מעיקר הדין, (רמ"א קס"א י"ג מ"ג ע"ה), אך יראי שמים יזהרו מלאכול סופגניות בשיעור קביעת סעודה (מחבר שם, שלר"ס יש להן דין לחם. ע"ע לוח נרכוש הערה ק"א).

ד. דוגמאות של מיני מאפה המוגדרים כפת הבאה בכיסנין: בורקס, נקניק מצופה בעיסה, 'לחמנית מזונות', מלאווח, פיצה האפויה במי פירות (- בסוגים שברכתם 'מזונות' (המחבר לעיל נפק ג ע"ה)); עוגה, כעכים (בייגל קשים, פרעצלס וכיו"ב), מציות (קרקר), דגני בוקר העשויים מה' מיני דגן (כדוריות ראה עמוד 202

1) ויש לחקור אם סוג זה יש לו שם לחם ממש או לא. עיי' גר"ז (קס"ח ח) וחז"א (או"ח כו ח) שלמדו שיש לפה"ב שם לחם רק שאבד חשיבותו במקרה שאכלו לעראי. וכן משמעות הריב"ש ס"י כח, ואבן העזר (קס"ח ד"ה דהשתא). אך מדברי המ"א (קס"ח טז) מבואר, שאין לפה"ב שם לחם, ואם קבע התחדש השם לחם. (עיי' בהגהות רע"א על המ"א הנ"ל). ועיי' פמ"ג משבצות קס"ח ו' שחילק בין סוגי פה"ב. ועיי' בענין זה בבירור הלכה ג' 2 - ד"ה ונראה לבאר.

1*) בבירור הלכה סימן ה' הובא טעם ההלכה ביחס למאכלים הללו.

2) אע"פ שאינן מיני תבשיל אך אין להן תורת לחם מחמת דקותן - ע"פ מ"ב קס"ח לח - דומה למקרה השלישי שדקים ביותר. וכך הורה לי הגרש"ז אויערבאך. אך בחביתיות עבות יותר יש בזה שאלה, אולי הן המקרה השני המוזכר במ"ב שם. עיי' בבירור הלכה ה'.

3) כך הורה לי הגר"ח שיינברג, וכן נפסק בפה"ל פ"ח לג, ודומה לדין "וואלאפלאטקעס" הובא בקס"ח מ"ב לח ושם סעי' טו, וצ"ע שמא הוופלים שלנו עבים יותר. ועיי' בשו"ת עולת יצחק ס"י לו שדן בזה.

* ראה עוד בבירור הלכה סימנים: ב, ג, ד, ה, ו, ז, ח, ט, י, לז, נד